

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-теоретично списание
в година XXI, 2012 в номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
в година XXI, 2012 в номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
в година XXIX, 2012 в номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

18 30 АПРИЛ – 7 МАЙ
2015 г.

Дали пътуването пречи на социалния живот?

Откъс от „Проблеми на социалната адаптация на пътуващи ученици от малки населени места“

Доц. Д-р Траян Попков

Бонка Гергинова

Тереза Карамангалова

ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

Оптимизиране на училищната мрежа и нова образователна ситуация

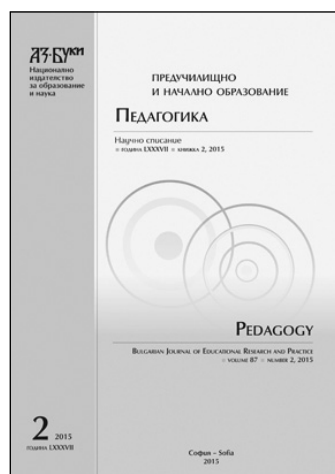
Образователната ни система през последните две десетилетия е подложена на дълбоки промени, които се свързани със сложни и разнопосочни по влияние политически, икономически, демографски и други процеси в обществото. Демографските процеси имат двойно измерение. Едното е значителното намаляване на прираста на населението, а другото, съпътстващо и преплитащо се с първото – засилената миграция на населението от малките към големите населени места.

За системата на образованието тези процеси имат сериозни последици:

а) абсолютно намаляване на броя на учениците, които са включени в образователната система. По данни на Националния статистически институт за период от 10 години между учебната 2003/2004 г. и учебната 2013/2014 година учениците от първи до тринадесети клас в общообразователните училища са намалели със 157 642;

б) затихване и неизбежно затваряне на много училища в малки населени места, които се обезлюдя-

Заглавието е на редакцията

www.pedagogia.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева

E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова

0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: pedagogia@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 2/2015:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Проблеми на социалната адаптация на пътуващи ученици от малки населени места / *Траян Попков, Бонка Гергинова, Тереза Карамангалова*

Два съвременни отговора на въпроса: Може ли да се учи чрез съвременно изкуство? / *Вася Делибалтова, Десислава Морозова*

Устни продуктивни текстове в детската градина – теория и технология / *Ганка Янкова*

Тревожността в педагогическия процес / *Здравка Костова*

Интерактивните методи и похвати на обучение в контекста на конструктивистката образователна парадигма / *Божена Такворян-Солакян*

ЧУЖДЕСТРАННИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Философия на мениджмънта на класа / *Кристоф Айххорн*

New System of Teachers' Professional Development in Kazakhstan Universities / *Gulnaz Akhmetova, Gulnar Balakayeva*

ДОКТОРАНТСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Делегираните бюджети в средното образование в България – „за“ и „против“ / *Йоана Минова*

ДОБРИ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТА В ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Иновативни политики и практики в спорта като социални продукти от взаимодействието между местна власт, образователни институции и спортни организации / *Иван Сандански*

Здравословен начин на живот за ученици, родители и учители на 51. СОУ / *Асен Александров*

Турнир по канадска борба / *Д. Евтимова, Е. Павлова, И. Радославова, Б. Иванов*

Ползотворно взаимодействие и партньорство между ЧСОУ „Дрита“ и НСА „В. Левски“ при реализиране на дейности в областта на физическото възпитание и спорта / *Ирена Недялкова*

Детска лятна олимпиада / *Нели Бъчварова, Десислава Дургова*

Здравословно хранене и спорт в 136. ЦДГ „Славия“ – София / *Даниела Матеева*

Спортът и туризмът в живота на децата от 137. ОДЗ „Калина Малина“ – София / *Снежанка Богданова, Росица Генова*

ват, особено бързо в реди административни области, като например в Северозападна или Североизточна България, където икономиката и инфраструктурата се оказаха в дълбока криза.

Едновременно с тези два процеса обезпокоително е ранното напускане на образованието, особено от някои социални и етнически групи от населението, което през последното десетилетие се задържа на приблизително еднакво равнище. Статистиката сочи, че през 2002/2003 учебна година са напуснали училище 31 006 ученици (2,97 % от всичките 1 043 342), а към учебната 2012/2013 година те са 17 751 (2,34 % от всичките 751 393 ученици). Причините за това тежко явление са социални, етнокултурни, икономически, политически и управленски.

Кризата в образованието не е само демографска. Тя има дълбоко отражение и в качеството на образованието, което устойчиво се понижава. За последните години след 2001 г. е налице обезпокоителната трайна низходяща тенденция в резултатите, които показват българските ученици в международни изследвания на PISA за грамотността и познанията в областта на математиката и природните науки (Николов, 2013: 15). По така наречения „индекс на настигане“ в областта на образованието сред 35 държави България със своите 35 от 100 възможни точки е на 31 място, като от страните членки на ЕС за нея е само Румъния. Постиженията на 15-годишните ученици на база на резултатите от PISA от 2009 година показват, че по този индекс страната ни е на 30-о място (Лесенски, 2012).

Картината на обезлюдяване на образователната система откъм ученици, съпроводена с напускането на много учители, на пагането на равнището на ученическите образователни постижения, засилващото се изоставане по образователни постижения, трудностите с финансирането и др. налагат необходимостта от системни преобразувания. Едно от решенията, които се вписват в това понятие, е т.нар. оптимизиране на системата на образованието, включващо и *оптимизиране на училищната мрежа*. В работен порядък *оптимизирането* тук се разбира като привеждане на мрежата от училища в съответствие с броя на учениците (в цялост, по региони, общини) и потребностите на икономиката. Неговите ефекти са в повишаване на икономическата ефективност на образователната система, подобряване на качеството на образованието, въздействие по посока повишаване на издръжката на един обучаем и съответно на заплатите на работещите в системата на образованието.

Оптимизирането на училищната мрежа обаче има и друга страна. На практика то се осъществява чрез закриване на малки училища, обикновено в малки населени места, в които няма достатъчна

пълняе-мост на паралелките, води се обучение в слети паралелки, непосилно висока е издръжката на обучението (за материална база и заплати на персонала). Стимулираното от правителството оптимизиране на училищната мрежа започва през 2007 г., като основни субекти на управленските решения са общините. За три години са закрити общо 495 училища: 111 през 2007, през 2008 са 340 и 44 през 2009 г. (България: Преглед на реформите ..., с. 8.).

В живота на учениците от населените места, където се закриват училища, то се отразява като ситуация на принудено пътуване от родното място към селището, обикновено град, където са пренасочени да учат. За тях това означава включване в нова социална среда, която донякъде е по-различна от тази на родното място. Градът е селище с повече хора, с по-висока социална динамика, с по-високи изисквания към стандарта на живот, с по-различни социални отношения. Обикновено те са „по-хлабави“ откъм лични контакти и привързаности, откъм социален контрол както и по-формални. Училището тук има по-високи материални възможности, предполага по-висока пълняемост на паралелките, но и засилена конкуренция – учебна и междуличностна, между учениците дори само по тази причина, че хората са повече. Включването в средата на такава училище предполага по-динамична социална комуникация между учениците, но и по-хладна в контактите, които в малките населени места са по-близки поради познанствата и естествената честота на общуване, игра, взаимопомощ. Обратно, учениците в по-голямото градско училище в съвкупност по-малко се познават в дълбочина, налице е по-изразено разнообразие от ученически субкултури. Друго изпитание: включващите се в новата училищна среда ученици се срещат с други учители, от които всеки има свой стил на преподаване, лични педагогически изисквания, характерни педагогическите очаквания. По трудно за участниците се разкрива и скритият учебен план. Всичко това за пътуващите ученици от малките населени места е непознато и създава барieri пред адаптацията.

Следователно стандартът на живот, достъпът до информационни източници, до културни институции, спецификата на социалните контакти в града редом и заедно със спецификата на градското училище – всичко това изправя включването на учениците от малките населени места в средата на градското училище пред определени социални и културни барieri, налице са адаптационни проблеми.

Още нещо – общият фон на адаптацията на учениците от малките населени места в условията на по-големите градски училища и на градската среда се моделира от глобални социокултурни и икономически явления. Днес светът е глобализиран, той е свят на високи технологии и масов достъп до тях; на свободно движение на стоки, услуги, ценности и хора; на медиуми и мобилна комуникация, на интернет; на декомунициране на смислови ценности, консумация и забавления. Повлияни от тези условия, следва да се очаква, че адаптационните процеси на учениците от малките населени места ще бъдат смекчени и ще протичат сравнително безпроблемно.

Социална адаптация, адаптивност, адаптираност

Базовото понятие *социална адаптация* в случая разбираме като сложна система от процеси на активно взаимодействие на човека с условията на социалната среда, в което той се приспособява към нея, изменяйки себе си и намирайки своя социална ниша, но и изменя в определени граници самата среда. При адаптацията той усвоява културата на средата и формира своята лична култура, изгражда личностни качества.

Социалната адаптация е необходимо условие за възраждане в обществото, което винаги е „по-силното“ от отделната личност, без тя да е безсилна. Качеството *адаптивност* е предпоставка, но и резултат от нея. Проблеми в адаптацията възникват при крайностите: твърде ниската адаптивност говори за консерватизъм, за неумение или нежелание да се отчитат промените в средата, а от тук – да се използват възможностите, които тя предлага. Повишената, твърде безкритичната и безпринципна адаптивност говори за „конформизъм, мимикрия“ (Безрукова, 2000).

Тя не се приема безусловно, обратно – счита се за липса на собствена позиция и устойчивост или за „нечиста игра“ с намерения да се заблуджават околните.

В своята развита форма адаптацията е съзнателен процес, макар че невинаги се проявява като такава. С изграждането на ценностните ориентации, на светогледа и характера си личността по-ясно, по-целенасочено и последователно променя средата си според своето Аз, но пък става по-малко гъвкава в адаптацията си. Въпреки това ограничение социалната адаптация е онтогенетично незавършващ и безкраен процес; обратно – спре ли адаптацията, спира личностното развитие.

Адаптираността изразява резултативния аспект на адаптацията. Тя се характеризира с такива параметри като:

– дълбочина – степента на промените, които настъпват у личността (в ценности, интереси, мотиви и пр.). В това отношение хората са повече или по-малко адаптивни и адаптирани към средата, което не значи, че определена съпротива към нея не е фактор за изграждане на личността. Обратно, в социален план една прекалена адаптивност се приема за слаб характер и безличност;

– осъзнатост – доколко съобразяването със средата и приспособяването към нея е плод на обмислени, преценени и последователни решения и действия или на особен „усет“ (интуиция) за процесите в средата. Едно оптимално съчетание на осъзнатост и интуитивност е ценно за социалната адаптация на човека;

– трайност – изразява устойчивостта на настъпилите личностни промени, доколко резултатите от адаптирането се проявяват стабилно и дългосрочно. Това измерение на адаптацията се проявява отчетливо при ресоциализацията – колкото по-трайни са адаптационните промени на личността към криминогенната среда, толкова по-сложно и трудно протича връщането към нормите на социалния живот.

Рамки на емпиричното изследване

Независимо от несъмненото теоретично значение на процесите на социална адаптация емпиричните изследвания върху нея в конкретни ситуации, особено в масови, не са особено често срещани. Оптимизирането на училищната мрежа създаде множество такива масови и специфични ситуации, които остават неизследвани. Една от последиците от това положение за практиката е, че работата на педагози, ангажирани с практическо решаване на адаптационни проблеми, най-често е „въобще“, а доколкото има някаква насоченост, тя е или към малцинствени групи, или към социално уязвими групи.

Изследванията върху процесите на социална адаптация на пътуващите ученици от малките населени места остават актуални, защото същата засяга значителен брой ученици, има дълбоки личностни и социални измерения, отразява се върху качеството на образованието и върху работата на учителите.

Водени от засегнатите по-горе съображения, решихме да проверим два аспекта от социалната адаптация на пътуващи ученици от малки населени места: *личностен* и *училищен*. Личностният аспект тук включва сигурността в новата среда, символното отграничаване, равнището на агресията. Училищният аспект от адаптацията обхваща отношението на учителите от приемащото училище към пътуващите: равнопоставеност, справедливост, подкрепа, а също и нивото на подготовка, с която пътуващите „влизат“ в приемащото училище.

Предположенията, които проверяваме, са следните:

1. Поради спецификата на микросоциалните условия на населеното място пътуващите ученици към градското, приемащото училище ще срещат личностни и училищни адаптационни трудности (X_1). Личностната адаптация на учениците се влияе от материалния статус на родителите, т.е. учениците, чиито родители са с по-висок материален статус, срещат по-малко личностни адаптационни проблеми в приемащото училище (X_2).

2. Глобализацията, социалните условия у нас и детските нагласи към Другия притъпяват социализационния натиск и трудностите в личностната и училищната адаптация на пътуващите ученици в новите училища в градска среда (X_0).

Емпиричната информация е получена чрез самооценяваща анкета. Част от въпросите в нея са „затворени“, а друга част – отворени. В извадката са включени две групи ученици. *Група 1* се състои от 36 пътуващи ученици от VII и VIII клас към училища в Благоевград (основно в Професионалната гимназия по икономика) и *група 2*: петнадесет (15) пътуващи ученици от VII клас, учещи в гимназия „Яне Сандански“ – гр. Сандански. Времето на теренно проучване е месеците март и април 2014 година.

Личностен аспект от адаптацията на пътуващите ученици

Личностна сигурност. Като цяло, данните сочат, че общо 90% от всички изследвани пътуващи ученици са отговорили, че оценяват себе си като напълно сигурни в приемащото училище. Недостатъчно сигурни се чувстват 3 момчета и 1 момиче, а едно от момчетата – застрашено. Определено, преобладаващата част от изследваните пътуващи ученици от малките населени места оценяват новата среда, в която попадат, като нормална за училищна институция, незастрашаваща тяхната сигурност и неподлагаща на изпитание увереността им в себе си.

От резултатите се вижда, че материалният статус на родителите не оказва значимо влияние върху оценката от страна на пътуващите на условията за личностна сигурност в приемащото училище. От учениците, които оценяват семейния си доход като висок и достатъчен, няма такива, които оценяват условията в приемащото училище като заплашителни, а от тези, които се самооценяват с нисък доход, само един ученик декларира, че се чувства застрашен в новата среда. Тези резултати разкриват един положителен нюанс от процеса на социална адаптация, доколкото изследваните намират основания за нея у себе си, а не в „социалното наследство“. Отделно от това е важно, че средата в приемащото училище има подкрепящо измерение в два аспекта: толерантна е към пътуващите; застъпва една материално неутрална позиция, като дава простор за личностно утвърждаване.

Какво отражение върху сигурността, като аспект от социалната адаптация в приемащото училище, има успехът на пътуващите ученици? Данните сочат, че учениците с отличен успех имат лек превес над тези с добър относно оценката на сигурността си в новото училище. Въпреки че тази констатация се нуждае от допълнителни проверки, за нея има приемливо обяснение. Основният предмет на дейност в училище е ученето и щом личността успява там, има основа за признание, то тогава интегрирането в новата среда е „подсигурено“ от нещо, което е реално, общо и важно за всички ученици. Ако се мисли в съпоставка с дохода на родителите, той е „далечен символен социален капитал“, докато оценката за училищния успех на пътуващите и самооценката за нея се „остойностяват“, тя получава социална санкция в общата социална дейност – в учебния процес в новото училище.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 2

Езикът на българите в Украйна

*Откъс от „Дискурсът на българската
диаспора в Украйна: етноезиков, социо-
лингвистичен и комуникативен аспект“*

Светлана Корниенко

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Дискурс (от френски език) означава разговор по тема, сложно обединяване на езиковата практика и на екстралингвистичните (външните) езикови фактори: поведение, регламентирано в достъпни за възприемане форми, необходими за разбиране на текста, обединяване, което дава представа за участниците в общуването, техните цели и задачи, условия за изработване и възприемане на съобщението. В последно време този термин е широко разпространен в хуманитаристиката и получава нови оттенъци в значението. Ако по-рано това понятие включва само езиковата практика, с развиването на дискурсия анализ дискурсът започва да означава и надезикови семиотични процеси. Дискурсът е език, който функционира в социалния контекст. Езикът на българската диаспора, разглеждан като дискурс, създава възможност за изучаването му в предложените аспекти.

За функционирането на езика е необходимо неговото активно използване в обществените отношения, в бита, в художествената сфера. Българският език в Украйна се използва предимно в бита и само някои негови функции се реализират в обществената сфера. Българите са едно от националните малцинства, които живеят на територията на украинската държава, предимно в Одеса и Запорожка област. В повече от 30 училища в Одеска област се учи български език като предмет, факултативно го изучават и в учили-

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Български език и литература“, кн. 2/2015:

ОТ РЕДАКЦИЯТА

Д-р Ирина Владикова – Българка на годината '2014

МЕТОДИКА

Прагматични аспекти на обучението по български език при работа с текст / *Фани Бойкова*

Дискурсът на българската диаспора в Украйна: етноезиков, социолингвистичен и комуникативен аспект / *Светлана Корниенко*

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Импresiонистични техники в „Идилии“ / *Милена Димитрова*

Между детския авангардизъм и пародийното му отрицание / *Петър Стефанов*

**ОПИТЪТ
НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ**

Христо Смирненски и пост-символизъмът в цикъла „Зимни вечери“. Изследване на интензивната на звука и светлината / *Нели Минкова*

Интерактивните методи в помощ на учителя по български език при развиване на езиковата компетентност на ученици билингви (V клас) / *Стела Базова-Панайотова*

**АНКЕТА С УЧИТЕЛИ
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Моят професионален ден има смисъл! (На въпросите отговаря Емилия Петрова, учител от гр. Севлиево)

**РЕЦЕНЗИИ И
ИНФОРМАЦИЯ**

Антонимите – в съзнанието, в езика и в речника / *Пенка Пехливанова*

Явление в съвременния научен дискурс / *Кирил Димчев*

щата на Запорожка област, където обаче възникват определени трудности. Тези трудности произтичат най-вече от негობросъвестно или негობрожелателно отношение от страна на районните отдели на образованието и дори броят на факултативните занятия е ограничен до минимум.

Проблемите на езика и на културата на българите от диаспората по-добре са разгледани в изследванията на М. Духан, И. Стоянов. Процесът на обучението по български език като роден в диалектна среда е обект на дисертационното изследване на В. Терзи.

Желанието на представителите на българската диаспора в Украйна да знаят своите корени е подкрепено от авторитета на България като независима държава, която е мост между Азия и Европа. Това, че България е член на ЕС, към който се ориентира външната политика на Украйна в последните години, определено увеличава значението на българския книжовен език.

Овлабяването на съвременния български книжовен език се оказва трудно. Българските деца само вкъщи, в семейството, а понякога и на улицата говорят помежду си на родния си език. В училището се преподава на украински или на руски език. Невисокото равнище на усвояване на българския книжовен език от българите в Украйна може да се обясни с недостатъчните контакти с България, с липсата на подходяща езикова среда. Това са причините книжовният български език да се възприема в Украйна като чужд.

Разликите между езиковите системи – на съвременния книжовен език и езика на диаспората – се обясняват с факта, че в края на XIX век българският книжовен език и езикът на диаспората се развиват по свой собствен начин: социокултурните процеси в държавите и общностите, в които те функционират, съществено се различават. Водеща роля при това имат извънезиковите фактори, които влияят на лексикалния състав в количествено отношение – много български думи са заменени от руски или украински, така че да е по-лесно общуването. Родните думи пък са забравени. Например, думата `вече` е заменена с руската дума `уже`, `също` – рус. `тоже`, `винаги` – рус. `всегда`, `кибрич` – укр. `сирники`. В граматиката са налични някои елементи на диалекта: частицата `ще` звучи като `ке, ки, жда, ждъ, жа, жъ, ша, шъ` – `ки давай`, `жа миеш`, въпреки че отделни граматични форми също се са развили самостоятелно. Например думата `тичам` е заменена с `бягам` (рус. `бежать`) – думата е заета от руски, а е променена според нормите на българската граматика – с налагане на окончанието **-ам**.

Съвременната методика на обучението по български език няма специално разработени методи и техники

за изучаване на родния език от представители на диаспората. Прегледът на етноезиковата ситуация на българската диаспора в Украйна води до заключението, че благоприятните ефекти от възраждането на езика увеличават желанието на носителите му да разширяват неговите функции. За да живее и да се развива езикът на диаспората, необходимо е обхватът на общуващите на български език да бъде разширен във всички възрастови категории.

За да се запазва и да се развива българският език, перспективна и социално значима е образователната сфера, която спомага за формирането на езиковите компетентности на индивида. Овластяването на българския книжовен език следва да се насърчава чрез медиите, литературата, театъра, киното. Но най-важно е формирането на знанията за книжовния български език у представителите на диаспората.

Езиковият проблем се е съобразявал с изискванията на социално-историческите епохи: „...през 20-те – 30-те години... опозицията на социалнополитическите системи е станала причина за създаване и утвърждаване на местни разпоредби (Украйна), които предложили собствени норми, различни от официалните норми в България. Разликата между правописните и графичните системи на книжовния и диалектния език усложни по това време връзката между двете книжовни форми на един и същ национален език. Въпреки това трябва отново да се подчертае, че това не е причина, а резултат от противостоянието на враждебни политически социуми“ (Стоянов, 2002: 335).

Днес проблемът за спазване на нормите на българския книжовен език в Украйна е още по-актуален, защото диалектното говорене на носителите на езика от диаспората има нисък социален статус, за разлика от книжовната норма, която функционира в България. „За решаването на този проблем са необходими комплексни изследвания на съвременното състояние на островния идеолект, включително устната и писмената му форма“ (Стоянов, 2002: 336). Островният идеолект е езикът на представителите на диаспората в Украйна.

Културата, като широко понятие, обхваща всичките аспекти на човешкия живот, материални и духовни. При разглеждане на взаимодействието между българската и украинската култура трябва да се отчитат социално-икономическите, психологическите, етическите и социолингвистичните аспекти. За да се усъвършенства изучаването на книжовния български език от представителите на българската диаспора в Украйна, е необходимо да се изработи ефективна стратегия, обединяваща изучаването на езика и на културата, да се подбере материал с подходящ културен контекст и да се приложи ефективна методика на преподаване на езика. Етноезиковият подход към функционирането на езика предпоставя разбиране, толерантност и отчитане на културните особености на групите нации в мултиетническият и съответно мултиезиков контекст, в който съществува изследваният език.

Ако разгледаме *социолингвистичния* подход към проблема за функционирането на българския език в Украйна, трябва да отбележим, че българският език, вследствие на редица исторически, обществени и културни причини, е език за общуване на един етнос, разделен в териториално, обществено и културно отношение. За всеки човек изгубването на културата и на родния език означава изгубване на правата за принадлежност към дадена нация, затова за всеки образован и съзнателен представител на своя народ защитата на родния език е била и остава едно от най-важните национални задължения.

Редица учени са изследвали езика на българската общност: М. С. Державин, А. Ф. Музиченко, Д. П. Дринов, С. Б. Бернштейн и др. В изследването на М. С. Державин (1914) за културата и бита на българите позволява да се определят езикът като постепенно обединение на различни диалекти. Днес много лингвисти в Украйна, Русия и България се занимават с проблема на функционирането за българския език – И. А.

Заглавието е на редакцията

Стоянов (Киев), В. А. Колесник, В. М. Терзи (Огеса), О. С. Парфьонова (Москва), Р. Русинов, Л. Стоичкова, С. Курцова (Велико Търново), Ц. Николова (София), В. Кондов (Пазарджик).

Различните езикови равнища по различен начин кореспондират с други езици. Лексиката и фразеологията са по-отворени за включване в тях на езикови единици от руски, украински, молдовски, румънски език, което не е характерно за фонетиката, морфологията и синтаксиса. Затова не може да се говори за език с деформирани диалекти, а по-скоро – за език, който е многофункционален. За това, че българският е език за живо общуване в Украйна, свидетелства използването му в компактните места, населявани от българи. И това потвърждава О. С. Парфьонова, защото извършеният от нея анализ на речевото поведение в различни възрастови групи на сегашните наследници на българи преселници „не позволява да се говори за тенденцията на изместване на националния език в този колектив говорещи“ (Стоянов, 2002: 126).

Езикът на българите в Украйна е необходимо да се смята за език на отделна лингвистична общност и да се прилага спрямо него социолингвистичен подход като към социално-комуникативна система, към определен езиков код, което позволява да се определят отличителните тенденции в развитието му и неговите типологични черти. Разглеждането на езика в този ракурс помага при решението на актуалния проблем за избора на норми: местни или книжовни. Главна роля при неговото решаване има ценностното ориентиране на местните носители към нормите на българския книжовен език. „Благозарение на тях местният вариант, погличен на регионалните норми и стилистично диференциран, влиза, от една страна, в корелативни отношения с книжовната норма, а от друга – с контактиращите книжовни езици“ (Стоянов, 2002: 16).

Шест поколения носители на български език са го съхранявали, затова е напълно правомерно те да се смятат за образец на устойчивост на комуникативната система. Причините, които са спирали процеса на асимилацията, са импулсивността и относителната кратковременност на отделните му етапи. Със засилването на асимилацията се засилва опозицията срещу нея: представителите на българската националност полагат максимум усилия за съхраняване на българския книжовен език. Езикът на българите в Украйна е етнически и функционира откъснато от основния масив от времето на масовите преселвания от България, предизвикани от руско-турските войни в първата половина на XIX в. Като една от разновидностите на българския език, той има много еднакви черти с книжовния български – обща лексика, морфологични и синтактични особености.

Тъй като българският език се е използвал в устното общуване, той придобива различни нови оттенъци във функционален план. Активното взаимодействие с украински, руски, румънски, гагаузки език води до включване на много чужди лексеми в българския. Логично много от българите в Украйна стават билингви, трилингви. Посочените явления са били стимул за стилистична диференциация на езика, предизвикали са лексикални промени, разширили са семантичния обем на някои думи и са увеличили синонимните отношения. Лексиката и морфологията отразяват влиянието на съседните езици. Най-често руските думи се адаптират към българските правописни правила: руски език (русский язык) – български език, лъжно мнение (ложное мнение) – лъжовно мнение, главнокомандуцията, солдати, ежемесечни, иностранци, следующа, основена напомнима, предъгдуцията, изменяване и т.н. Понякога думите се заемат без промени: вопрос, около, бумажки (пари), а думата от родствения език става частичен синоним към тази, която е функционирала досега: стол (маса), ленточка (панглика). Лексиката на румънския език е представена с тематична група `администрация, управление`: ревизори за дистрикт, мемоар, шефът на полицията (Стоянов, 2002: 142).

В активните междуезикови отношения българските говори са били също и източник на устно заемане в други езици. Това са думи от битовата сфера, които се използват от украинци и руснаци: черги, престилки, плачета, милина, ихния, манжа, лютеница.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 2

Слабостите в професионалната подготовка

*Откъс от „Регионално външно
оценяване по професионално образование
и обучение. Професионално направление
„Стопанско управление и администрация“
2014 г.“*

Катя Минева

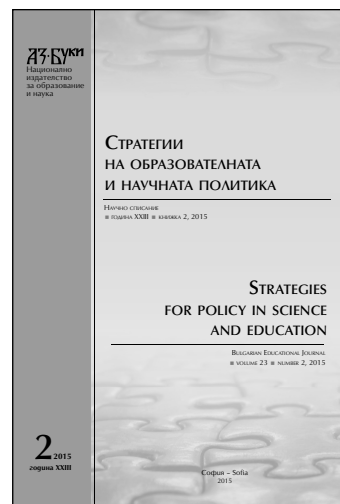
Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование

Качеството на професионалното образование се разглежда като ниво на способност на завършващите за самореализация в професионалния живот и среда. Професионалното образование и обучение могат да гопринесат за постигането на растежа и за създаването на работни места само ако тяхната цел бъде учениците да придобият конкретни знания, умения и компетентности, които да подпомогнат професионалната и социалната им реализация, да им предоставя избор за изграждане на съвременни технологични и социални умения, да насърчава творческото и рационализаторско начало, да подпомага адаптацията им към бързо променящата се икономическа среда.

Знанията и уменията на учениците, придобити в училище, трябва да оформят ясен профил от компетентности, които да бъдат оценени и признати от потенциалните работодатели. Информацията, получена от оценяване, признато и от работодателите, позволява да се установи къде съществува евентуален недостиг и да се насочат действията към области, в които вложените инвестиции се изплащат най-добре.

Като продължение на съвместен проект между ЦКОКУО и РИО „*Модели и механизми за Регионал-*

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Албена Миланова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 2 /2015:

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Effective Schools: Reality or Utopia?! *Elena Thoukididou*

Управлението на висшите училища в България в контекста на кохезионната политика на Европейския съюз / *Албена Вуцова, Петър Иванов*

Подготовка на научни кадри по образователен мениджмънт / *Вяра Гюрова*

**НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ПАРАДИГМИ**

Синергично образование – философия, педагогическа концепция, практика / Яна Рашева-Мерджанова

Обекти на наративната педагогика в контекста на тезата за педагогическото явление / Любомир Попов

ДИСКУСИОННО

Закон за развитие на академичния състав – крайно време за промяна / Дамян Дамянов

ОЦЕНЯВАНЕТО В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Регионално външно оценяване по професионално образование и обучение / Катя Минева

Анализ на националните стандарти и учебни програми по природни науки по отношение на компетентностния подход в PISA / Мая Гайдарова, Стефан Манев, Ренета Петкова, Георги Георгиев

но външно оценяване“ през юни 2014 г. беше реализирано Регионално външно оценяване по ПОО в професионално направление „**Стопанско управление и администрация“ (СУА), като бяха включени професии от II и III квалификационна степен.**

Целта бе да се приложат и популяризират съвременни модели и механизми на оценяване в различни професионални направления в ПОО. Същевременно с това се постига мониторинг върху формирането на основни, базови умения и компетентности (ЗПП) у учениците в професионалните училища, които се явяват основа за израстване и професионална реализация.

Целевата група на изследването бяха ученици от XI клас в професионални гимназии от професионално направление СУА от пет региона на страната с обхват 375 ученици.

Инструментарият на оценяването е специално разработен за целите на РВО и се състои от **когнитивен тест** и **въпросник** за изследване на социални умения и компетентности, които съответстват на Държавните образователни изисквания (ДОИ) и резултатите, заложи в учебните програми. Задачите са разработени с помощта на учители от страната, преподаващи в професионални гимназии с икономическа насоченост.

Тестът е конструиран върху предмети от задължителната професионална подготовка (ЗПП) и са част от ДОИ за професиите от професионалното направление. Това са *Икономика на предприятието, Макроикономика, Микроикономика, Право, Счетоводство на предприятието, Бизнескомуникации, Предприемачество, Финанси, Маркетинг и Общи статистически методи и подходи (само за професиите с III кв. степен).*

Тестът съдържа 34 задачи, като по-голямата част от тях са със свободен отговор (4 задачи с избираем отговор и 30 задачи със свободен отговор). Към всяка задача с избираем отговор има три/четири варианта на отговор, от които само един е верен. Задачите от теста покриват учебното съдържание от ЗПП от учебната програма по икономика до XI клас съгласно учебните програми за професионалното направление, утвърдени със заповед на МОН.

Максималният брой точки за теста е **74**. Всяка правилно решена задача с избираем отговор носи по 1 или 2 точки. Всяка правилно решена задача със свободен отговор носи по 2 (две), 3 (три) или 4 (четири) точки, а в случай че отговорът е непълен, се поставя непълен брой точки – 1, 2 или 3 точки.

Задачите в теста са разпределени по всички когнитивни нива – знание, разбиране, приложение и анализ, синтез, оценка.

Базата за оценката на постиженията на учениците е сборът от точки в целия тест. Общият брой точки за всеки участник се формира като сбор от получените точки от всяка задача в теста.

Постиганията на учениците се оценяват, като се отчита на колко процента от въпросите са отговорили правилно.

Относителната трудност на въпросите се оценява, като се отчита колко процента от учениците са отговорили правилно на всеки един от въпросите в теста.

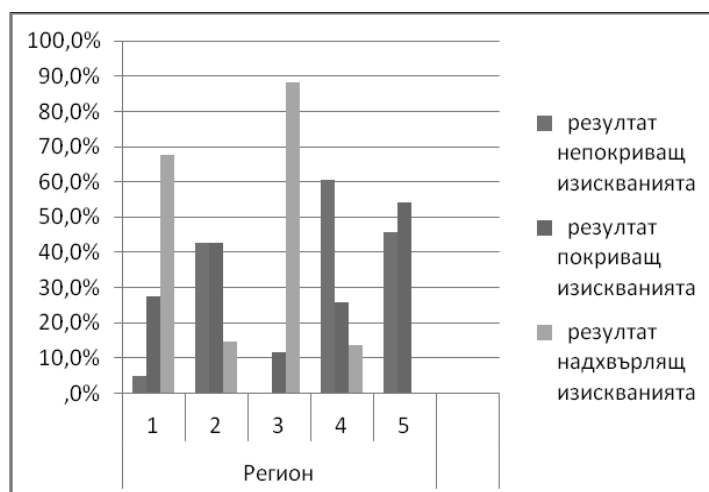
Основните психометрични показатели на теста показват **отлична надеждност** за практическите цели на теста (Алфа 0,89, Станд. грешка на измерването 0,073%). Тази стойност позволява да се правят изводи за всички ученици (всички участващи ученици) и да се сравняват резултатите по групи/региони/класове (училище, пол). Всяка задача от теста може да бъде анализирана самостоятелно на всички нива на анализ (училище/паралелка, ученик). Това е особено важно за задачите със свободен отговор. Данните от *задачите* могат да служат за самостоятелни изводи за всички ученици и отделни подгрупи от тях, а така също и за определяне на критериалните прагове. Трудността на теста според средния точков резултат е 45% и показва, че задачите, включени в теста, са били **средно трудни** за учениците.

Общите резултати на 375 ученици, участвали в изследването, са представени в таблицата по региони*.

* Имената на регионите не се съобщават, тъй като изследването не е представително за регионите и страната.

Регион	Резултат, непокриващ изискванията	Резултат, покриващ изискванията	Резултат, надхвърлящ изискванията
1	5,0%	27,5%	67,5%
2	42,7%	42,7%	14,5%
3	,0%	11,8%	88,2%
4	60,5%	26,0%	13,6%
5	45,8%	54,2%	,0%
Total	45,3%	32,5%	22,1%

Таблица №1

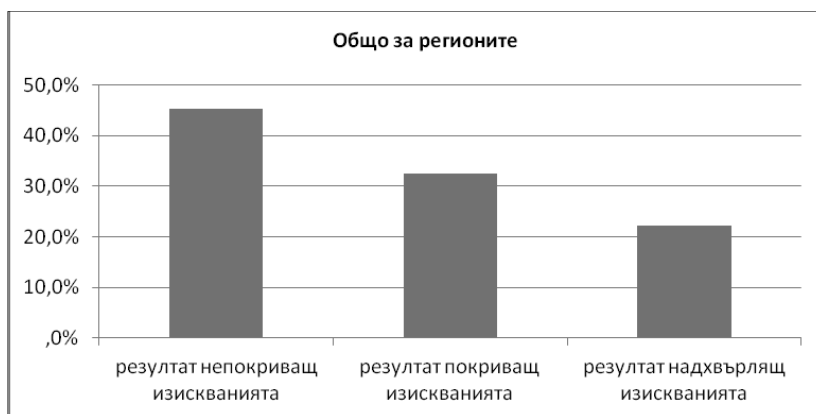
Фигура 1

Графиката илюстрира нагледно разпределението на учениците в оформилите се групи според средния брой точки, получени в теста. Първата група са учениците с бал до 17 точки и съставляват 41,8% от всички участвали в

Избрано

изследването. Те показват незадоволителни резултати и не покриват минималните изисквания на теста по включените в него предмети от ЗПП.

Учениците с бал от 18 до 34 и над 34 точки съставляват 58,2% от всички ученици в изследването, като 23,5% от тях надхвърлят 34 точки. Това са учениците, които попадат в групата със средни и по-високи от средните постижения и покриват заложените в теста изисквания по предметите от ЗПП и учебния план. Няма ученици, постигнали максимален брой точки от теста и показали много добри и отлични резултати.

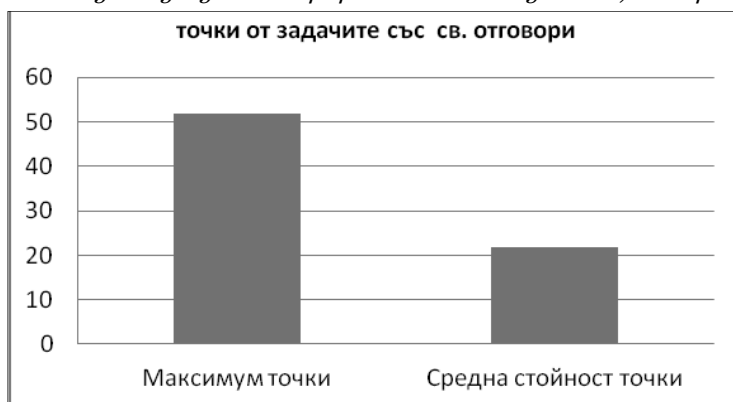

Фигура 2

От графиката се вижда, че процентът на учениците с незадоволителни постижения – 45,3%, надвишава процента на учениците със средни постижения – 32,5%, и процента на учениците с постижения над средните – 22,1%. Разликата в процентите е статистически значима. *Сравнението налага извода, че по-голямата част от учениците, включени в изследването, показват незадоволителни знания и умения по предметите в ЗПП, включени в теста.*

Данните в изследването показват и това, че задачите със свободен отговор в теста са затруднили по-голямата част от учениците. Задачите със свободен отговор изискват формулиране и логическо построяване на отговора със собствени думи. Фигура 3 илюстрира средния брой получени точки от задачите със свободен отговор спрямо максималния брой точки от задачите със свободен отговор.

Сравнението налага извода, че учениците не са усвоили добре уменията да формулират основни идеи, принципи, закономерности, да построят аргументирани изводи и да демонстрират знания и умения, измервани със задачите.

Фигура 3

Като се има предвид разбирането за качеството на образованието като

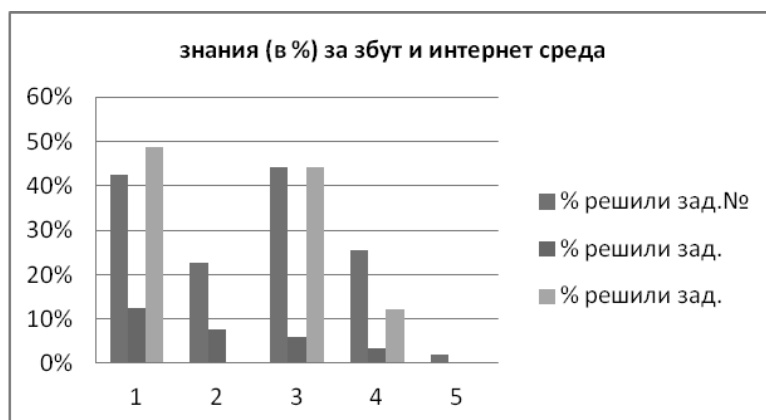
единство на качеството на реално получените резултати, качеството на образователния процес и потребностите на обществото и пазара на труда, то получената информация от изследването дава възможност да се проследи процесът на обучение и да се очертаят някои от областите, в които се наблюдават несъответствия с поставените цели и стандарти.

Приемаме, че типичният за дадена група резултат се основава на евристичното правило, според което поне 50% от групата са го постигнали. По тази причина се интересуваме от резултата, който показва какъв брой/процент точки показват половината (50%) от учениците по задачите от предметите от ЗПП, включени в теста.

Тук ще представим малка част от резултатите от изследването и някои от съдържателните области от Спецификацията на теста, в които учениците демонстрират недостатъчни знания и умения в сравнение с изискваните в учебната програма и ДОО.

Една такава област са познанията за безопасните и здравословни условия на труд и работата в интернет средата, в която предстои да работят.

Познанията, сравняването и разграничаването на основни и общи правила на безопасната работа и фактори, които са вредни за здравето в средата, в която предстои да работят учениците, не са типични за почти половината (50%) от изследваните ученици. На фиг. 4 е представено разпределението на демонстрираните знания от учениците по региони.

Фигура 4

Може да се направи изводът, че учениците не познават добре правилата за здравословни и безопасни условия на труд и съответно трудно биха могли да ги съблюдават и изпълняват в процеса на работа в реална среда.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“; кн. 2

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbukii@mon.bg; www.azbukii.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

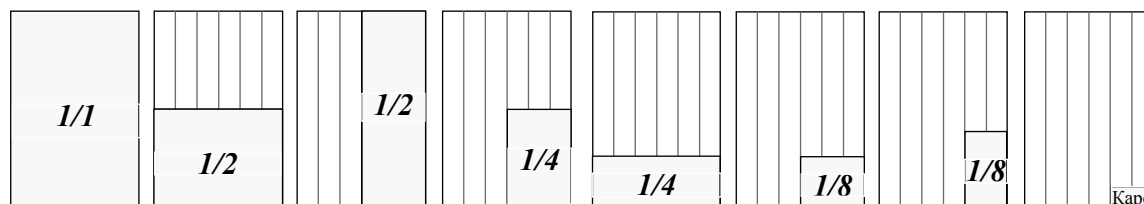
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм - 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм - 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм - 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.